

**Rev. Patr. Joannis Laurentii Berti, Ord. Eremit. S.
Augustini, Theologia Historico-Dogmatico-Scholastica,
Seu Libri, De Theologicis Disciplinis**

Berti, Giovanni Lorenzo

Monachii [u.a.], 1749

Caput IV. Quæritur an Spiritus Sanctus esset alia à Filio persona, si ab eo
non procederet.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-83642](#)

C A P U T IV.

Quæritur an Spiritus Sanctus esset alia animo persona,
si ab eo non procederet.

S U M M A R I U M.

1. Status quæstionis.

2. 3. & 4. probatur, spiritum S. fore eandem
personam cum filio, si ab hoc non pro-
cederet.

à num. 5 usque ad 11. respondetur ad Scoti-
starum fundamenta.

I.
An Spiritus
S. esset alia
Persona, si
non proce-
deret à Filio.

NON est prorsus inutilis hæc quæstio, ut quidam opinantur: conductus enim ad magis percipiendam rationem, cur Divinæ personæ realiter inter se distinguantur. Et quidem distinguuntur pro processionem unius ab altera docent unanimiter viri Theologi: sed qui foret ablata originis relatione, id inter Scholasticos controvertitur. Propugnant autem affirmativam sententiam Scotistarum, propterea quod, inquit, Filiatio, non spiratio activa Filium constituit, adeo, ut seipsa, si per impossibile à ratione spirandi foret divisa, secundam personam à Patre, & Spiritu Sancto distingueret. Sed opposita sententia communior est futurum in ea hypothesi, ut utraque in unam personam coalesceret.

Quid Gre-
gorius Ari-
minensis di-
cat.

Videtur nonnullis, atque etiam Gregorio Ariminensi, non esse hanc hypothesim admittendam, quippe si Spiritus Sanctus à Filio non procederet, nullatenus esset. Quid autem habere potest inutiliorem logomachiam, quam inquirere, num distingueretur ab alia res, quæ modo est, si forte evaderet nihilum? Probant vero Spiritum Sanctum in predicta hypothesi non futurum, primo quod sit natura sua donum Filii, ut docet in v. de Trin. Augustinus, nexus ejusdem Filii cum Patre, amborum amor & charitas. At si à Filio non procederet, neque donum ejus esset, neque Amor, & idcirco non esset. Addunt, quod si tollatur causa necessaria & per se, debet tolli etiam effectus: cumque spiratio Filii sit per se principium Spiritus Sancti, nisi hoc detur principium, nec Spiritus Sanctus consisteret. Exemplum quoque afferunt creaturarum, quæ non essent, si ab una tantum persona producerentur, quoniam operationes Trinitatis ad extra sunt necessario inseparabiles, eoque quilibet persona eamdem habeat omnipotentiam: nam constat, ut virtutem creandi, ita spirandi vim Filium à Patre recipere. Hæc autem, ut acuta sint, videntur quæstionem declinare, non solvere, quia Spiritus Sanctus non est tantum donum Filii, nec ab eo tan-

tum procedit, ideoque si non esset à Filio, non esset utique donum & amor duorum, sed esset tamen, reponent Scotistarum, Spiritus Patris, & haberet suum per se principium solum Patrem; quemadmodum si per impossibile à solo Patre produceretur creatura aliqua, non esset quidem opus Trinitatis, produceretur tamen, & esset. Itaque ne videamur difficultatem eludere; admittatur hypothesis, licet sit impossibilis.

Ante quæstionis resolutionem præmit Assumptum tendum est, assumptum Scotistarum, vi- scotistarum delicet, Filiatio distinguitur seipsa à spি ratione passiva, in nostra sententia verum esse: etenim non datur in Filio, cum sit simplicissima & summa res, proprietas aliqua intrinseca à Filiatione distincta. Sed propter eamdem rationem spiratio est eadem persona Filii, quia in Filio nequit esse proprietas aliqua, quæ non sit Filiatio. Quæ est enim hæc spiratio à Filiatione diversa? Si extrinsecus advenit, Filius inhaerentibus qualitatibus subjicitur: si intrinseca est, non est simplex persona Filii, quæ præter Filiationem habet aliam sibi intrinsecam proprietatem. Erit ergo eadem Filii proprietas Filiatio & spiratio: Filiatio quatenus connotat primam personam generantem: Spiratio autem si comparatur ad tertiam. Atque hæc ex nostris principiis, & ex præcedenti capite 11. apertissime consequuntur. Hac itaque cautione assumptum illud Scotisticum & ego approbo.

PROPOSITIO: Si Spiritus Sanctus à Filio non procederet, essent una, ea- Propositio, el- demque persona. Si non pro-

Demonstratur 1. Notum est Theologicum axioma: In divinis omnia sunt unum, ubi non obviat relationis oppositio. Traditum est illud ab Augustino Tract. xxxix. in Joann. his verbis: Hoc probatur. solum numerum insinuant, quod ad invicem sunt: a Concilio Toletano XI. iisdem omnino verbis: à Florentino fess. xviii. sequentibus: Est vero secundum Doctores tam Graecos, quam Latinos sola relatio, quæ multiplicat personas

sonas in divinis productionibus, quae vocatur origins : & etiam ab Anselmo, quem pro se maxime Adversarii producunt, de processione Spiritus Sancti cap. II. ubi expresse docet solam oppositionis relationem facere personarum discrimen. Relationis oppositio, inquit, quae ex eo nascitur, quia supradictis duobus modis Deus de Deo est, prohibet Patrem & Filium & Spiritum Sanctum de invicem dici, & propria singulorum aliis attribui. Et statim: Sic ergo bujus unitatis, & bujus relationis consequentie se contemperant, ut nec unitas amittat aliquando suam consequentiam, ubi non obviat aliqua relationis oppositio, nec relatio perdat quod suum est, nisi ubi obijstis unitas inseparabilis. Quæ sunt tam aperta, ut merito Cl. Petavius lib. VI. de Trinit. cap. IX. num. VII. rem miram appellat, à Theologo, qui attente Anselmi legisset verba, affirmari hoc potuisse, beatum Anselmum aliunde repetere divinarum personarum discrimen, quam à relatione oppositionis. Ex dictis vero ita argumentari fas est. Si Spiritus Sanctus non procedat à Filio, non est inter utrumque oppositionis relatio: Si non est inter utrumque oppositionis relatio, nulla est inter eos personalis distinctio: Ergo, &c.

3.
Objec^{tio}
Scotistica.

Solvitur.

Respondere solent Scotistæ cum Mastro, utique Divinas personas distinguunt per relationem, sed in hypothese satis esset relatio *disparata*. Addit Cardinalis Brachatus, Concilia & Patres loqui de facto, quoniam de facto Spiritus Sanctus originem habet à Filio. At debiliora videntur hæc subterfugia. Primo quoniam non qualemcumque relationem Concilia & Patres commemorant, sed relationem oppositionis, sive originis, & hac sola docent in Deo numerum insinuari. Deinde quia relations *disparatae*, si à processione segregentur, non sunt ad invicem. Rursus quia *disparatae* relations nunc in eadem persona consistunt, in Patre in quo est *paternitas* & *spiratio*, & in Filio in quo est *spiratio* & *filietas*. Ut ergo sunt modo duæ relations *disparatae* in eodem principio, propterea quod non opponuntur ad invicem: Ita in hypothesi starent simul in uno termino: eademque persona esset genita & spirata, quomodo persona eadem est spirans & generans. Quæ profecto valent quacunque hypothesi facta. Adde Florentinum Concilium perstringere Græcos, qui negabant procedere Spiritum Sanctum à Filio: at inepte probaret dari hanc *professionem* ex distinctione personarum;

si haberi posset absque processione distinctione.

Præterea demonstratur thesis ratione: Realis distinctionis oritur vel à limitatione, ⁴ probatio ulvel ab origine unius ab alio: In Deo anterior. non potest exoriri à limitatione: Ergo à processione unius ab alio tantummodo. Quid vero ad hac Adversarii? Defumitur, inquit, distinctionis etiam ab incompossibilitate terminorum. At personæ infinitæ nihil est incompossibile, nisi quod illi opponitur relative. Omnia Pater dedit Filio, excepta paternitate: dedit naturam, omnipotentiam, aeternitatem, sapientiam; omnia, inquam. Hæc omnia in una persona sunt, & idem sunt, & unum sunt, quia non referuntur ad invicem. Incompossibile, & non oppositum relative invenio quidem in creatura finita, sed non in Deo.

AD OBJECTA SCOTISTARUM RESPONSIO.

Opp. I. Si Spiritus Sanctus à Filio non procederet, adhuc is natus esset, ille datus: Sed hæc est sufficiens ratio ^{5.} *scotistarum*. distinctionis unius ab alio; ait enim Anselmus de Spiritu Sancto cap. IV. *Si per aliud non essent plures Filius & Spiritus Sanctus, per hoc solum essent dire si, scilicet, quia alter nascendo, alter existit procedendo.* Et S. P. Augustinus lib. V. de Trinit. cap. XIV. docet Spiritum Sanctum non esse Filium, quia exit non quomodo natus, sed quomodo datus. Esset itaque discrimen inter Spiritum Sanctum, & Filium, etiam si non procederet unus ab alio.

Resp. transf. ma. & dist. minorem: ^{6.} Hæc est sufficiens ratio distinctionis Spiritus Sancti à Filio, si datus sit, ac procedat à Filio & a Patre, concedo: si datus & procedens esset à Patre tantum, nego. Beatus Anselmus docet quidem Filium, & Spiritum Sanctum fore diversos per hoc tantum, quod ille existeret nascendo, iste autem procedendo: at nasci & procedere inter se non differunt, si procederet à solo Patre: atque hoc respondet etiam S. Thomas q. 36. art. 2. Quæ & vera esse, & quare illa verborum phrasis dicta sunt ab Anselmo, et si ex dictis possit comprehendendi, magis iterum explicabo. Anselmi verba, quæ nobis objiciuntur, sunt in cap. 2. & repetuntur in quarto. In 2. hæc præmituntur: *Ipsa diversitate nativitatis & processionis referuntur ad invicem, ut diversi & alii ab invicem: & quando substantia habet esse de substantia sunt ibi relationes infociabiles:* id explicat Ansel-

Anselmus exemplo hominis hominem generantis. Tum duos illos modos recenset. Addit paullo post: *Relationis oppositio ex eo nascitur, quia supradictis duobus modis Deus de Deo est.* Est ergo nativitatis, & processionis diversitas ea tantum, qua Filius & Spiritus Sanctus referuntur ad invicem, & ex qua relationis nascitur oppositio. Itaque nisi sit hæc relatio, non erit nativitatis, & processionis diversitas. Cur vero ea phrasitatur cap. 4. *Si per aliud non essent plures, &c.* evidens ratio succurrit. Agit enim contra Græcos, qui negant Spiritum Sanctum à Filio procedere; & Filium nasci, Spiritum Sanctum procedere confitentur. Illos ex hac eadem confessione revincit, & ita Latinorum dogma propugnat. Sunt, inquit, Filius & Spiritus Sanctus, ut fatemini, plures, quoniam unus est à Patre nascendo, & alter procedendo: Sed non esset hæc diversitas nativitatis & processionis, nisi Spiritus Sanctus esset à Filio: Ergo Spiritus Sanctus à Filio est, si unus nascitur, & alter procedit. Audias eodem cap. 4. Anselmi illationem: *Omnimoda igitur, & inexpugnabiliter necessitate concluditur, quia si vera sunt, quæ supradixi nos pariter cum Græcis credere, aut Filius est de Spiritu Sancto, aut Spiritus Sanctus de Filio.* Nihil ergo manifestius, quam Anselmum diversitatem illam nativitatis, & processionis à sola relationis oppositione repetere, atque ex illa diversitate, quam & Latini & Græci fatentur, tanquam ex communi principio Græcorum dogma refellere. Quæcum ita sint, nemo tam aperte rejicit opinionem Scoti, quam Anselmus. Quid vero Augustinus? In v. de Trinit. cap. 14. Ex quo Filius sit natus, & Spiritus Sanctus datus, infert Filium esse cum Patre unum Spiritus Sancti principium: quomodo ergo Filius tantum natus erit, si Spiritus ab eo non procedat? Addit quod natum est ad solum Patrem referri: cur itaque Spiritus non erit Filius, si referatur ad solum Patrem? Sed de priori argumento nimis multa.

7.
Objec^{tio} 2.

8.
Solutio,

Opp. 2. Si Spiritus Sanctus non procederet à Filio, Filius haberet proprium constitutivum, id est, *Filiationem*: Ergo duæ personæ essent distinctæ realiter. Probatur consequentia tum quia idem est constitutivum, & distinctivum; tum etiam quia *Filiatio* distinguitur etiam in nostra sententia à *Spiratione* per semitipsum.

Resp. dist. ant. In hypothesi Filius haberet proprium constitutivum relative oppositum Patri, concedo: relative op-

positum Spiritui Sancto, nego ant. & dist. cons. Ergo essent duæ personæ distinctæ, Filius & Pater, conc. Filius & Spiritus Sanctus, nego. Neque persistas dicendo, sola *Filiatio* est constitutivum Filii. Nam loquerisne de *Filiatione*, ut est in mente tua, an de ea, quæ est in Deo? Si de *Filiatione*, ut est in mente tua, ea quidem non est *Spiratio*: Sed nullam hinc inferre poteris diversitatem, nisi percipiōnum tuarum. Quod si loqueris de *Filiatione*, ut est in Deo, nego quod hæc Filius constitutat, sed si castigate velis disserere, Filius, cum summa res sit, est quidquid est, sua & natura, & *Filiatio*, & *Spiratio*, atque omnia, sola excepta personalitate, quæ ad ipsum refertur. Igitur *Filiatio* à *Spiratione* distincta neque est in Filio, neque Filium constituit, neque cum simplicissima Filii natura potest misceri. *Filiatio* ergo, quæ constituit Filium Dei non est sola *Filiatio*, sed *filiatio* Dei: *filiatio*, inquam, quæ est quidquid est, & illud tantum non est, quod cum ea opponitur relative. Et hæc *filiatio* distinguuntur à Spiritu Sancto seipso, non quod foret distincta etiam si non esset spiratio; sed quia, cum sit quædam res summa, nequit distingui per formam aliquam superadditam sive extrinsecam, sive intrinsecam.

Opp. 3. Si Spiritus Sanctus non procederet à Patre, distinguetur à Patre. ^{9.} Objec^{tio} 3.
Ergo etiamsi non procederet à filio, di- ^{9.} cum solutio-
stinguetur à Filio. Resp. nego antec. ^{ne.}
Ait enim in lib. de Process. Sp. Sancti cap. 5. S. Anselmus: *Non potest intelligi Spiritus Sanctus à Patre alius, si de illo non habet esse: sicut Filius per hoc est alius à Patre, per quod est filius ejus, quod non est aliud, nisi quod de ipso existit nascendo.* Quæ mirifice superiorum doctrinam non modo confirmant, sed etiam persuadent.

Si vero ita argumentaris: Si Spiritus Sanctus procederet à solo Filio, distinguetur à Patre: Ergo si procederet à tio cum solo Patre, distinguetur à Filio: tunc adeo converteris, ut vix impressam orbitam tenere videaris. Num percipieres, aquam decurrere à fluvio, non à fonte? florem à ramis, & non à radicum fibris emitti? Spiritus ergo procedens à Filio, exiret remote saltem à Patre. Verumtamen dialecticorum more nego consequentiam, & paritatem. Disparitas est, quia Filius non potest esse principium Patris, & consequenter tenet ratiocinium istud: A Filio nequit procedere Pater; ergo non est Pater qui procedit à Filio. Ex alia parte esset in hypo-

hypothesi solus Pater principium Filii & Spiritus Sancti, & per consequens non recte concluderetur: A Patre nequit procedere Filius; igitur non est Filius, qui procedit à Patre. Sed non videtur etiam atque etiam hoc premendum esse argumentum.

ⁱⁱ <sup>Objec^{io} vii.
lma.</sup> Opp. ultimo: *Spiratio activa & paternitas* sunt productiones duas, ambae in suo genere perfectissimae: debent ergo duplē habere terminum distinctum re ipsa. Nec respondendum est duas illas productiones realiter non distinguui, cum unum principium alios, aliquos terminos haberē possit.

C A P U T V.

Agitur de relationum Divinarum existentia, numero, ac perfectione.

S U M M A R I U M.

- a. 2. 3. & 4. Ostenditur, relationes concrete sumpias esse in Deo realiter, sumprias vera pro aliqua forma non esse res complexe significabiles, bene tamen incomplexe extra animam significabiles.
5. Probatur, relationes concrete spectatae in Deo tantum esse tres, acceptas autem

pro ipso respectu esse quatuor, ita tamē, ut teria solum cum duabus praecedentibus sit incomplexe significabilis.

6. & 7. Propugnatur, easdem quomodocunque consideratas dicere infinitam quādam perfectionem, incomplexe tamen cū D. Essentia significabilem.

^{I.} <sup>De Existen-
tia numero,
& perfec-
tione D. rela-
tionum.</sup> R EDEUNDUM est aliquantulum ad primum aditum, & vestibulum Philosophiae. Didicimus illic relationem esse ordinem unius ad alterum, ut Patris ad Filium, similis ad simile: & hujus ordinis aliquando ponit fundatum in sola natura rerum, quae dicuntur ad invicem; aliquando in accidente quantitate, vel qualitate. In ipso limine logices illud insuper edocet sumimus, nomina quādam esse concreta & significare rem aliquam cum forma, a qua denominationem aliquam adipiscitur: quādam vero abstracta pōtius hanc formatam, quam illius substratum significantia. Ex his ea, quae sunt quāsita, facillime poterunt enodari.

^{I.} <sup>Propositio
de Relatio-
bus D.</sup> PROPOSITIO I. Si relationes accipiuntur *concrete*, id est, pro relativis quae dicuntur ad invicem, sunt in Deo realiter; si pro forma aliqua, per quam constituuntur relativa, non sunt res aliqua *complexē* significabiles, sunt tamen res extra animam significabiles *incomplexe*, modo explicato ^{ii.} Capite praecedenti.

^{2.} <sup>Probatur 2:
pars.</sup> Tres habet partes theorema: & probatur pars prima. Nullo intellectu cogitante est Deus Pater, Deus Filius, Deus Spiritus Sanctus, & Pater generat Filium, Filius gignitur à Patre, Spiritus Sanctus procedit à Patre & Filio:

Ergo si Divinæ relationes accipiuntur concrete, videlicet pro personis, quae ad invicem referuntur, sunt in Deo nullo humano cogitante intellectu. Præterea, ut dictum supra, Divinæ personæ realiter distinguuntur & distinguuntur se ipsis, quatenus referuntur ad invicem: Igitur si relatio accipiatur pro personis, quae ad invicem referuntur, realiter est in Deo, & extra mehmet, & animam cogitantur. Rursus datur reapse in Deo, non dissentientibus Aureolo, & Ochamo, divinitas & substantia, quae enunciatur per nomen istud absolutum *Deus*: Ergo datur realiter in Deo relatio, E. G. *Paternitatis*, quae exprimitur per nomina hoc relativum *Pater*: quippe utrumque nomen significat rem, quae proculdubio vera est, & qualis per hæc nomina significatur.

Probatur pars altera. S. P. Augustinus in vii. de Trinit. cap. i. n. 2. expl. ^{3.} <sup>Probatur 3:
pars.</sup> hanc relationem Patris ad Filium, docet Patrem esse aliquid ad seipsum, non enim potest relative dici ad aliquid, quod non est ad se, quomodo si non esset homo, id est, aliqua substantia, non esset qui relative Dominus diceretur: hanc autem relationem non esset comparandam illi, qua color refertur ad coloratum, cum color sit corporis, & quod corpus dicitur, dicitur ad se: at Pater,